

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті

**Л.Н. ГУМИЛЕВ атындағы
ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
ЗАҢ ФАКУЛЬТЕТІНІҢ
кұрылғанына 20 жыл толуына арналған
«ҚҰҚЫҚ ЖҮЙЕСІ МЕН ЗАМАНАУИ МЕМЛЕКЕТ: МӘСЕЛЕЛЕРІ,
ДАМУ ҮРДІСТЕРІ ЖӘНЕ КЕЛЕШЕГІ»
атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция
МАТЕРИАЛДАРЫНЫҢ ЖИНАҒЫ
17 мамыр 2019 жыл, Нұр-Сұлтан қ.**

МАТЕРИАЛЫ СБОРНИКА

Международной научно-практической конференции
**«ПРАВОВАЯ СИСТЕМА И СОВРЕМЕННОЕ ГОСУДАРСТВО:
ПРОБЛЕМЫ, ТЕНДЕНЦИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ»**
посвященной 20 летию
**ЮРИДИЧЕСКОГО ФАКУЛЬТЕТА
ЕНУ имени Л.Н. ГУМИЛЕВА
17 мая 2019 года, г. Нур-Султан**

Нұр-Сұлтан, 2019

**ӘОЖ 342(063)
КБЖ 67. 4000.1
К18**

Редакциялық алқа:

Амандықова С.К., Ибрагимов Ж.И., Өмірзақов П.К., Хайрмуханмедов Н.И., Тлепина Ш.В., Нурмағамбетов А.М., Сембекова Б.Р., Мырзатаев Н.Д., Женисов С.К. Баймолдина С.М., Бердиярова Ж.С., Абаева Х.

Заң факультетінің құрылғанына 20 жыл толуына арналған «Құқық жүйесі мен заманауи мемлекет: мәселелері, даму үрдістері және келешегі» атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдарының жинағы 17 мамыр 2019 жыл. Жалпы редакциясын басқарған: Е.Б.Сыдықов. – Нұр-Сұлтан: Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, 2019. – 687 бет.

ISBN 978-601-337-176-4

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің заң факультетінің құрылғанына 20 жыл толуына арналған «Құқық жүйесі мен заманауи мемлекет: мәселелері, даму үрдістері және келешегі» атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдарының жинағы және құқықтық мемлекеттік: қоғамды жаңғырту және тұрақтылық, Қазақстан Республикасындағы азаматтық құқықтың дамуы мен қазыргі құрылу тенденциялары, қылмыстық сот төрелігі: заманауи заңдар жүйесіндегі дәстүрлер мен жаңалықтар, заманауи мемлекеттің жүйесінде өзгерістер енгізудің халықаралық құқығының ықпалы, Қазақстан Республикасының қолданыстағы заңнамасындағы құқықтар туралы ғылыми мақалаларды қамтиды. Жинақ заңгер мамандарға және барша қауымға арналған. Барлық материалдар авторлардың баяндауында жарияланды.

ISBN 978-601-337-176-4

ӘОЖ 342(063)
КБЖ 67. 4000.1

© Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ, 2019

**МАЗМУНЫ
СОДЕРЖАНИЕ**

СЕКЦИЯ 1 ПРАВОВОЕ ГОСУДАРСТВО: СТАБИЛЬНОСТЬ И ОБЩЕСТВЕННАЯ МОДЕРНИЗАЦИЯ		
Abdikarym S.	Legal issues of cyber security in the Republic of Kazakhstan	12
Chumakova A.V., Pletyago T. Y.	The Perspectives of Anti-Corruption Policy in Russian Higher	16
Oraz R.	European Court of Human Rights and Kazakhstan	18
Tortaeva A.E., Sadvokassov K., Sergaliyev D.	Meaning of corruption in Europe and USA	21
Tsoy K.R.	Comparative analysis of international educational standards in the system of higher education in England and the Republic of Kazakhstan	24
Zhanymbek Y.	«Anti-corruption model of Singapore: theoretical and legal aspect»	28
Айдарбеков Н.	ҚР сайлау жүйесін жетілдірудің кейбір жолдары мен мәселелері	31
Амандыкова С.К.	Трансформация вузов в некоммерческие организации	34
Амандыкова С.К., Жамбаев Е.С., Сакиева Р.С.	К вопросу о формировании конституционной идентичности республики казахстан в контексте формирования единой нации	46
Амандыкова С.К. Корпебаев Ж.	Некоторые аспекты цифровизации избирательного процесса в Республике Казахстан	51
Ахмет Б., Бажай Х.	Адамның ар-намысы мен қадір-қасиетінің деффамациядан қорғалу тетіктері	53
Аюпова З.К., Кусаинов Д.У.	Влияние международного права на изменения правовой системы в условиях интеграции	57
Баетова К.К.	Правовое регулирование религиозных браков в МЧП	60
Бажай Х., Ахмет Б	Қазақстан Республикасының билік органдары жүйесінде парламенттік институттың қалыптасуы	64
Байбутаев Ә.Ж.	Қазақстанда сыбайлас жемқорлыққа қарсы тұрудың құқықтық негіздері	69
Байкова Е.А., Махмадинов Д.М.	Негативные последствия реализации вопросов социального обеспечения в Республике Казахстан	75
Бауыржан Жұлдыз Бауыржанқызы	Неприкосновенность внутреннего мира личности и её интересов	78
Бейшембиев Э.Ж.	Кыргызстан: защита личности в национальном и международном публичном праве	83

Болтаев А.Д.	Қазақстан Республикасы азаматтардың сайлау құқығын жүзеге асырудағы әлемдік тәжірибеде туындайтын өзекті мәселелер	86
Бусурманов Ж.Д.	Правовая система и современное государство: проблемы, тенденции и перспективы развития	89
Бырдин Е.Н.	Проблемы защиты прав детей в Российской Федерации и Республике Казахстан: сравнительный анализ	91
Дайрабаева Н.К.	Актуальные вопросы государственных закупок в рамках ЕАЭС	95
Дайрабаева Н.К.	Перспективы совершенствования финансово-правового регулирования в сфере государственных закупок Республики Казахстан	97
Енсебаева А.Р.	Нулевая терпимость к коррупции - основа правового государства	101
Есенбаев Б.	Қазақстан және шетел азаматтарының сайлау құқығы және оның негізгі аспектілері	105
Жаксыбекова Ф.С., Татебаева Г.С.	Авторлық құқықтарды қорғау ерекшеліктері	108
Жанузакова Л.Т.	О понятии «государственный орган» в теории и законодательстве	111
Женисов С.К., Мысыр О.Д.	Сыбайлас жемқорлықпен күрес – бүгінгі таңдағы өзекті мәселе	115
Жуманова М.Х., Алдебаева Д.А.	Система законодательства социального обеспечения	116
Жуманова М.Х., Лукпан М.	Современные методы борьбы с коррупцией	121
Жунубаева М.М.	Банкротство «самозанятых» граждан в Российской Федерации	123
Ибрагимов Ж.И., Бұлақбаев М.	Кәсіби құқықтық мәдениетті қалыптастырудағы конституциялық принциптер	125
Ибрагимов Ж.И., Жугралин С.А.	Механизм правовой защиты прав и свобод ребенка в Республике Казахстан и Российской Федерации	133
Ибрагимов Ж.И., Қырым Д.	Құқық үстемдігі мемлекеттік қызметшілердің кәсіби құқықтық мәдениетінің негізі	135
Ибрагимов Ж.И.	Қазіргі заманғы мемлекеттік қызметшілердің құқықтық мәдениетін жетілдіру	139
Иванова Ж.Б.	Плагиат в модной индустрии: к вопросу о правовой защите творцов моды	144
Капсалям К.Ж., Капсалямова С.С.	Современные проблемы противодействия уголовным правонарушениям в сфере банковской деятельности	147
Капсалямова С.С., Буртебаева А.А.	Актуальные вопросы правового регулирования деятельности министерства финансов Республики Казахстан в условиях цифровизации	151
Каскабаева Т., Альмухамбетов Ж.Н.	Современное состояние сравнительного правоведения как учебной и научной дисциплины	155
Кусаинова Л.И.	Проблемы бедности в Республике Казахстан и куюго правовое регулирование	158

Мырзатаев Н.Д.	КР-дағы жоғары білім беру саласын құқықтық реттеудің теориясы мен тәжірибесі	162
Мырзатаев Н.Д., Сапарбекова Б.Е.	Педагог мәртебесін құқықтық қорғау – адам капиталының негізі	167
Орманова Ш.Ш., Алибеков А.А.	Элементы функционального анализа деятельности акимов сельских территорий	173
Орманова Ш.Ш., Алибеков А.А.	Факторы, влияющие на эффективность управленческой деятельности в системе местного государственного управления и самоуправления	177
Оспанова А.Н.	Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл шаралары жүйесінде сыбайлас жемқорлыққа қарсы құқықтық сананы қалыптастыру	181
Рахимбаев Е.Н.	Генезис судебной системы Кыргызской Республики: проблемы. поиски, решения	185
Сагыналиева В.Ж., Темирбекова М.Л.	Предконституционное развитие досоветского Кыргызстана	191
Садуақасова А.А.	Билікті бөлу идеясын дамытудың негізгі кезеңдері және оны әлем елдерінің конституцияларында бекіту	194
Сәтілда А.Ш., Османова Д.Б.	Сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес мәдениетін нығайту мәселелері	198
Сәулен Н.	Заң шығару және атқарушы билік органдарының өзара қарым-қатынасының мәселелері	200
Сивухова В.В., Тохтарова Т.С.	Мир без конфликтов!	204
Сивухова В.В.	Соотношение международного и внутригосударственного права: взаимодействие, автономное сосуществование	207
Смағұлов А.А., Смағұлова Р.А.	Қазақ қоғамындағы азаматтық құқықтық қатынастардың объектілері	211
Смағұлов А.А.	Шариат және қазақ әдет - ғұрып заңдарындағы адам құқықтары мен бостандықтарының өзара үндестігі	216
Смағұлова А.С., Смағұлов А.А.	Әдет-ғұрып заңдарындағы азаматтық қатынас түрлерін құқықтық реттеу аспектілері	220
Смағұлова А.С., Кусаинова Л.И.	Дәстүрлі құқықтың өркениеттілік идеяларының қазіргі қоғамды қалыптастырудағы өзектілігі	225
Стангалиева Г.С.	Нормотворческий процесс в государственном управлении: проблемы и перспективы	228
Тилоева А.М.	Понятие и условия привлечения несовершеннолетних к административной ответственности	231
Тилоева А.М.	Возраст несовершеннолетнего, как особенность административно-правового статуса субъекта административного правонарушения	236
Хайрмуханмедов Н.И.	Қазақстандағы жоғары оқу орындарында эндаумент қорларын құрудың мәселелері	239
Юсупов У.Д.	Правовые аспекты экологического состояния и рационального использования водных ресурсов в Кыргызской Республике	244
Яцек Залесны	Тенденции развития конституционного правосудия в странах Восточной Европы, как выражение спора права	251

	и политики	
СЕКЦИЯ 2 «СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ ФОРМИРОВАНИЯ И РАЗВИТИЯ ГРАЖДАНСКИХ ПРАВ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН»		
Nurmagambetov A.M.	Issues on the eeu labor legislation harmonization.	255
Абдираймова А.	Проблемы правового регулирования агропромышленного комплекса Республики Казахстан.	261
Алиева Л. Р.	К вопросу становления института исполнительного производства в гражданском процессе Республики Казахстан	264
Бердиярова Ж. С., Совет Д. Қ.	Қызметкерлердің еңбектік құқықтары және оны қорғаудың қажеттілігі	267
Дарменова Д.Б.	Повышение эффективности взаимодействия государственных органов с неправительственными организациями	270
Жусипова Б.А.	Жер қатынастары субъектілерінің құқықтық мәртебесі	274
Калтаева А. Т.	Міндетті медициналық сақтандырудың құқықтық реттелуі	278
Кенес А.К.	Значение и роль инвестиций в развитии экономики	279
Кусаинова Л. И., Смағұлова А. С.	Қазақ қоғамындағы сауда қатынастарының даму эволюциясы	281
Лейтане А. З.	Трудовое право Латвии и Казахстана	284
Марат Н.М., Оразалиев К.О.	Қазақстан Республикасында кәсіпкерлік қызметті стандарттау саласының құқықтық реттелуі	291
Нургалиева Е.Н.	Проблемы правовой защиты социально-уязвимых слоев населения	299
Нұғыманов Е.Е.	Қазақстан Республикасында жер пайдалану құқығының түсінігі және оның түрлері	303
Омарова Э.Б.	Правовое регулирование переводов на другую работу	305
Омарова Э.Б.	Международное регулирование безопасности и охраны труда	308
Омарова Б.А.	Еңбек құқықтарын бұзылудан қорғауды қамтамасыз ететін заңдық кепілдіктер	311
Өмірзақов П.К.	Корпорацияның жарғылық капиталының құқықтық табиғаты	314
Сабырбек Ш. М.	Тендерлік қатынастарды сыбайлас жемқорлықсыз ұйымдастыру, шетелдік тәжірибе	317
Сабырбек Ш.М.	Загрязнение реки Урал: виды решение данной проблемы	320
Сактаганова И.С.	Функции гражданско-правовой ответственности	321
Смағұлов А.А., Смағұлова Р.А.	Қазақ қоғамындағы азаматтық-құқықтық қатынастардың объектілері	328

Хасенов М.Х.	О судебной практике по трудовым спорам: проблемы и решения	332
СЕКЦИЯ 3 УГОЛОВНОЕ ПРАВОСУДИЕ: ТРАДИЦИИ И ИННОВАЦИИ В СИСТЕМЕ СОВРЕМЕННОГО ПРАВА		
Ахпанов А.Н.	Актуальные вопросы теории и практики Казахстанского уголовного процесса	336
Акимжанов Т. К.	О превенции уголовного законодательства Республики Казахстан	340
Балтабаев К. Ж., Татигов Р.У.	Проблема альтернативы лишению свободы по системе наказаний в уголовном кодексе Республики Казахстан	344
Казиканов Т. Т.	О совершенствовании понятия оперативно-розыскной деятельности	347
Ким К. В.	Обвинение в структуре принципа состязательности	351
Сартаева Н.А.	уголовно-исполнительное законодательство Республики Казахстан: современное состояние и перспективы совершенствования	354
Сембекова Б.Р.	Оперативно-розыскная деятельность в противодействии терроризму и экстремизму	358
Скаков А.Б.	Предупреждение экстремистских проявлений среди несовершеннолетних и молодежи Казахстана	362
Сматлаев Б.М., Казбек Ж.А.	Практические аспекты реализации противодействия коррупции для государственных и муниципальных служащих Казахстана и России	368
Баймолдина С.М.	Уголовная ответственность за воспрепятствование предпринимательской деятельности в Республике Казахстан	374
Бырдин Е. Н.	Проблемы защиты прав детей в российской федерации и Республике Казахстан: сравнительный анализ	378
Верченко Н. И.	Основания классификации преступного насилия (на примерах правоприменительной практики)	381
Кабакова О.В.	Правовая культура в мировом правовом и информационном пространстве	385
Мергембаева Н.Б.	Использование специальных знаний при расследованиях террористических актов	388
Монгуш А.С.	Историко-правовой анализ проблемы скотокрадства в Республике Тыва	391
Муратханова М.Б., Мұқаметқазинов А.С.	Қазақстан Республикасының киберқылмыстылық саласындағы заңнамасын жетілдіру бойынша ұсыныстар	395
Ашимова Э.А.	Self-determined liability problems for suicide issues	398
Ашимова Э.А.	Кәмететке толмағандар арасындағы қылмыстылықты жоюдың құқықтық және әлеуметтік аспектілері	402
Балгынтаев А. О.	Согласительное и приказное производство В уголовном процессе Казахстана»	408
Нурлұмбаева Л. Е.	Прикладные вопросы расследования и рассмотрения уголовных дел в порядке приказного производства	413
Тулепенов Ж.К., Какимов А.Ж	Татуласуға байланысты қылмыстық жауаптылықтан босатудың кейбір ерекшеліктері	416

Абенова Д. К.	О доступе задержанного подозреваемого к уголовному правосудию	419
Абдулла А. Б.	Организационно-правовые основы обеспечения информационной безопасности	423
Айнабекова М. Б.	Правовое регулирование противодействия терроризму в Республике Казахстан	426
Ануарова К. А.	Виктимологическая характеристика жертв от половых преступлений	430
Аширбек А. Ж.	Уголовная ответственность в налоговых правонарушениях	434
Балтабай М. Б.	Компенсация морального вреда в уголовном процессе: теоретические и историко-правовые аспекты	437
Давидовская В.А.	Институт наказания по уголовному законодательству стран романо-германской правовой семьи: сравнительный анализ	442
Дарменова Д.Б.	Повышение эффективности взаимодействия государственных органов с неправительственными организациями	446
Досанов М.У.	Салықтық қылмыстардың криминалистикалық сипаттамасы мәселесі туралы	450
Есет А.М.	Теория и практика исправительного воздействия и ресоциализации лиц, осужденных к лишению свободы	453
Кетепова С. Г.	История развития института приказного производства в Республике Казахстан и зарубежных странах	455
Кубенова Ш.А.	Уголовная ответственность за неисполнение обязанностей по воспитанию несовершеннолетнего	459
Khasseanova A.R.	Problems of determining the subject of bribery under the criminal legislation of the Republic of Kazakhstan	463
Пахритдинова А.Ш.	Уголовно-правовая характеристика правонарушений в сфере информатизации и связи	466
Sembay G. B.	Procedural bases of house arrest in criminal proceedings	468
Сулейменова М.К.	Организация террористической деятельности: уголовно-правовые и криминологические аспекты	474
Қожахмет А. Қ.	Қылмыстық сот ісін жүргізуде куәгерлік иммунитеттің түсінігі, мәні және маңызы	476
Сиубаева Н. Ж.	Медициналық қылмыстық құқықбұзушылық субъектісінің ерекшеліктері	480
Феткулов А. Х., Каржасова Г.Б., Орынбеков А. С.	Есірткінің заңсыз айналымына қарсы күрес саласындағы халықаралық ынтымақтастық	482
Исмагулов К.Е., Кажмуратова Д.С.	«Совершенствование уголовного законодательства, направленного на противодействие уголовным правонарушениям в сфере экономической деятельности»	486
Абулкаирова А.М.	Экстремизм как неотъемлемый элемент терроризма	490
Байзакова Р.Б., Бекбергенова А.К.	Особенности судебной реформы в Республике Казахстан	494
Исабекова А. Н.	Некоторые проблемы и перспективы развития уголовно - правового регулирования преступлений экономической направленности	498

Сабырбек Ш. М.	Қылмысқа айдап салушылықтың өзектілігі мен негіздері	501
Сокур А. С.	Незаконное перемещение стратегически важных товаров и ресурсов через таможенную границу в рамках евразийского экономического союза	505
СЕКЦИЯ 4 ВЛИЯНИЕ МЕЖДУНАРОДНОГО ПРАВА НА ИЗМЕНЕНИЯ В СИСТЕМЕ СОВРЕМЕННОГО ГОСУДАРСТВА		
Kulnazarova D.	Extrajudicial resolution of labour disputes in the digitized world	509
Suleimanova I.	Convention on the rights of the child as the main guarantor of state cooperation in the protection of the rights of minors	512
Абаева Х.А.	Принцип долгосрочной устойчивости в сфере коммерческой космической деятельности	516
Абдакимова Д.А.	Правовое регулирование статуса педагога в международном праве и законодательстве зарубежных стран	519
Абенов М.С.	Развитие экономической деятельности Республики Разахстан в условиях интеграции	523
Акпарова Р.Н.	Применение норм международных договоров В уголовном процессе Республики Казахстан	527
Актаева А.Р.	Влияние международного права на национальное законодательство республики казахстан	538
Алпысбаева Ю.А.	Предпосылки и история создания евразийской экономической комиссии	541
Ахметова М.Х.	Международное правовое регулирование мультимодальных перевозок	544
Аюпова З.К., Кусаинов Д.У.	Влияние международного права на изменения правовой системы в условиях интеграции	551
Баймолдинова Е.Т.	Международно-правовое регулирование генной инженерии	554
Бектасова Д.Б.	Соответствие национального законодательства международным стандартам по отправлению правосудия в отношении несовершеннолетних	557
Бырдин Е.Н.	Проблемы защиты прав детей в Российской Федерации и Республике Казахстан: Сравнительный анализ	561
Дуйсенбаева К.И.	Механизм разрешения споров в рамках ВТО	564
Дьяконова А.А., Рахматуллина О.В.	Система источников правового регулирования международного научно-технического сотрудничества в условиях евразийской экономической интеграции: на примере Республики Казахстан	568
Елеубекова Н.Е., Шаймуханов А.Д.	Кеден ісі саласындағы халықаралық ынтымақтастықтың нысаны ретіндегі еуразиялық экономикалық одақтың қызмет етуінің кейбір мәселелері	572
Есиркепова М.М.	Еңбек нарығындағы халықаралық гендерлік теңдік және казахстандағы әйелдердің құқықтық жағдайы	575

Жуманова Н.К.	Концепция международного «мягкого права» в международно-правовой доктрине	580
Жуматаев С.	Имплементация международного гуманитарного права	584
Жуматаев С.	Проблемы определения внутреннего вооруженного конфликта в международном гуманитарном праве	588
Жумашева Н. Ж.	Экономикалық интеграцияның өркендеуі кезінде еуразиялық экономикалық одақта миграциялық жағдайдың дамуы	592
Зукай Ж.	ШЫҰ аясында Қазақстан мен Қытайдың білім және мәдениет саласындағы халықаралық-құқықтық ынтымақтастығы	594
Зязикова Е.М.	Государственный иммунитет и его применение в практике	598
Иманбаев С.М., Батырова С.Б.	Санкции в международном праве	601
Кайратов М.	Space exploration technologies corporation: История компании	604
Карабаев Ф.Ж.	Қылмыстық істер бойынша құқықтық көрсету институтының кейбір пікірталас сұрақтары	607
Қаражан Б.С.	Қазақстан Республикасы мен мұнай экспорттаушы елдер ұйымы арасындағы халықаралық құқықтық қарым-қатынас	609
Костяная Ю.С.	Понятие и место информационной безопасности в системе общей безопасности стран-участниц ЕАЭС	614
Мадмарова А.Д.	Пиратство в международном морском праве	618
Макашева Д.	Правовое регулирование международных перевозок в Республике Казахстан	622
Максым Г.Е.	Спор за залив нутка	624
Ныгметуллинова Д.Е.	Вопросы понятия и сущности общих принципов международного уголовного права	627
Огланов К.Э.	Каспий теңізінің халықаралық-құқықтық мәртебесінің қалыптасуы кезеңдері	631
Ойнарова А.А.	Техническое регулирование – важный инструмент развития торговли в рамках Евразийского Экономического Союза	635
Оленина Т.Ю.	К вопросу о понятии модельных лесов канады и россии	638
Резинкин А.Ю.	Правовое регулирование международного научно-технического сотрудничества России и Узбекистана	641
Реш Р.В.	Вопросы ответственности международных организаций	644

Сарсенова С.Н.	Международно-правовое содержание экономической интеграции Китая и Казахстана	646
Сарсембаев М.А.	Текущие проблемы теории и практики международных договоров Казахстана	650
Серикова И.Е.	Меры ответственности за нарушение таможенных правил	654
Серік Л.С.	Правовые основы технологической модернизации ЕАЭС В контексте целей устойчивого развития	657
Серік Л.С.	Сравнительный анализ международно-правовых документов по борьбе с изменением климата: киотский протокол и парижское соглашение	660
Турмахан А.Б.	Международно-правовое регулирование мирного использования ядерной энергии в Республике Казахстан	662
Файзулла Д.М.	Военное использование космоса в интересах международной безопасности	665
Филатова Е.И.	Правовое регулирование авторского права стран-участниц Европейского Союза.	668

Аталған мәселе негізінде отандық және әлемдік деңгейдегі заңгер ғалымдардың пікірі мен әр елдің ерекшеліктерін ескере отырып, жалпыға ортақ халықаралық құқықтық норманы жобасын дайындау қажеттігі де байқалып отыр.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1 Қазақстан Республикасында білім беруді және ғылымды дамытудың 2016 - 2019 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасын бекіту туралы Қазақстан Республикасы Президентінің 2016 жылғы 1 наурыздағы № 205 Жарлығы. <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/U1600000205>.

2 Ingram, R. T. (1980). Handbook of the college and university trusteeship. San Francisco Washington London: Jossey-Bass Publishers.

3 Bleikle, I. & Kogan, M. (2007). Organization and governance of universities. Higher Education Policy, 20, 477-493. doi:10.1057/palgrave.hep.8300167.

4 Fielden, J. (2008). Global trends in university governance (No. 44244) (pp. 1–70). Washington, DC: The World Bank. Retrieved from <http://documents.worldbank.org/curated/en/2008/03/9567235/global-trends-university-governance>.

5 Волосникова Л.М. Америка Құрама Штаттарында академиялық еркіндіктің пайда болуы - құқықтық дәстүр немесе конституциялық құқық // Конституциялық және муниципалдық құқық. 2006. N 7.

6 www.trustees.duke.edu және www.unc.edu/budget/.

7 http://www.reos.ru/REOS/giep/blgn_trial.nsf/html/velikayahartiyauniversitetov

8 Джандосов Р.К., Иванов В.И., Перфильев Ю.С., Суржикова О.А. Ресей университеттерінің дербестігі және Болон процесі // Электронды аспап жасаудың негізгі мәселелері /Материалдар.

9 Попечительский совет вуза должен быть аналогом совета директоров – АСИ // <http://ria.ru/society/20130412/932362459.html>.

10 Попечительский совет выведет МГУ в топ-100 мирового рейтинга вузов // Читайте далее: <http://izvestia.ru/news/562008>.

ПЕДАГОГ МӘРТЕБЕСІН ҚҰҚЫҚТЫҚ ҚОРҒАУ – АДАМ КАПИТАЛЫНЫҢ НЕГІЗІ

Мырзатаев Нурмухамед Даулеткелдіұлы

Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ Заң факультеті, мемлекет және құқық теориясы мен тарихы, конституциялық құқық кафедрасының з.ғ.м., аға оқытушы

muxametnur@mail.ru

Сапарбекова Бибінұр Ернарқызы

saparbekova.b.e@gmail.com

Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ Заң факультеті, Құқықтану-21 тобының студенті

Елбасы Н.Ә.Назарбаев жыл сайын мемлекеттің оң бағытта даму жолының жоспарын нақтылап, халыққа дәстүрлі жолдауын арнап келді. Қазіргі таңда Елбасы ұсынған жаңа жобалардың бірі «Педагог мәртебесі туралы Заңды» дайындап, олардың қоғамдағы рөлі мен маңызын айқындауға, мәртебесін, хал-ахуалын жақсартуға, сондай-ақ қолайлы ортада жұмысын алаңсыз атқаруға және құқықтық қорғалуға бағытталған.

Мұғалім мәртебесі дегеніміз біздіңше, қоғамның, жұртшылықтың мұғалімге деген көзқарасы, ілтипаты, пікірі. Н.Ә. Назарбаев халыққа жолдауында: «Келесі жылы «Педагог мәртебесі туралы» заңды әзірлеп, қабылдау қажет деп санаймын. Бұл құжат мұғалімдер мен мектепке дейінгі мекемелер қызметкерлері үшін барлық игілікті қарастырып, жүктемені азайтуға, жөнсіз тексерістер мен міндеттен тыс функциялардан арашалауға тиіс», - деді.

Министрлікте заң жобасының (Негізгі және Ілеспе) құрылымы мен мазмұнын анықтау мақсатында оның тұжырымдамаларын әзірлеу үшін құрамына мұғалім-практиктер,

ғалымдар, заңгерлер, депутаттар, салалық кәсіподақ өкілдері қосылған жұмыс тобы құрылды. Негізгі Заң жобасының құрылымы 6 тарау, 21 баптан құралса, ілеспе заң жобасы 2 баптан тұрады, яғни бірнеше Кодекс пен Заңға өзгерістер мен толықтырулар енгізілуде. Қарап отырғанымыздай, бұл заң жобасының ерекшелігі – осы салада еңбек еткен ұлағатты ұстаздардың автор болуы. Сонымен қатар, мыңдаған халықтың ой бөлісіп, ұсыныстарын білдіруі де депутаттық тәжірибеде алғашқы жағдай болып отыр [1].

ҚР-ның «Білім туралы» заңында «Педагог қызметкердің мәртебесі» деген 7-ші тарау бар. Алайда, онда олардың қоғамда алатын орны мен мәртебесіне сай қарастырылуы тиіс құқықтары толық, кешенді түрде қамтылмаған.

Қоғамда мұғалімдер ісіне қатысты ақылға қонымсыз жағдайлар кең етек алып кеткені бүгінде көрінер көзге айқын, сол себепті жалпы гуманитарлық ғылым саласының мамандары жаңа заң жобасына өздерінің азаматтық құқығы ретінде келтірген бірнеше ұсыныстарды атап өткен жөн.

Ең алдымен, «Педагог мәртебесінің мазмұны» атты 3-ші бапына назар аударсақ, бап атауындағы педагог мәртебесінің мазмұны дұрыс берілмеген, яғни, «педагогтың мәртебесі ерекше» сынды декларативті түрде сипаттама береді. Бұл жерде педагог мәртебесінің анықтамасы болуы тиіс. «Педагог мәртебесі – Қазақстан Республикасының заңнамасымен белгіленген құқықтар мен бостандықтардың, олардың еңбек құқықтарының, әлеуметтік кепілдіктер мен өтемақылардың, шектеулер мен жауапкершіліктердің жиынтығы» - деп мазмұнын ашып алсақ, сонда ғана әрі қарай даму болады. Сонымен қатар, елімізде балабақшадағы тәрбиешілер, мектепте білім беретін мұғалімдер, жоғары оқу орындарында сабақ беретін оқытушылар бар. Бұл маман иелерінің ортақ атауы «педагог» болғанымен, гуманды түрде оларды бір дәрежеде салыстырып, теңестіре алмаймыз, және олардың жалақы мөлшері де бірдей болуы мүмкін емес. Бұл – бапта бірден бір ескерілуі тиіс мәселе, себебі, олардың қоғамда алатын орны мен мәртебесі жеке-жеке анықталса, «Педагог мәртебесі» Заңының міндетті түрде қабылдану өзектілігі де айқындала түспек.

Екіншіден, жалақы мәселесі. Біздіңше, мұғалім мәртебесін көтерудің алғашқы бастамаларының бірі де осы болса керек. Қазіргі таңда, орташа есеппен мұғалім жалақысы 80 мың теңге. Олар бұл айлықпен қалай күн көреді? Шынымен елімізде бұл қызметтің өлшемі мен бағасы осы ма? Әлде шетінен осыған тұрарлық мамандар мен адамдар ма?

ҚР БҒМ К.Шәмшидинова өзінің алғашқы мәлімдемесінде жалақысы төмен жұмысшылардың айлығы дифференциялау арқылы: «Шамамен 500 мыңға жуық білім саласы қызметкерлерінің жалақысы 30 %-ға дейін көтеріледі» деді. Көтеріміз деген пайыз қоғамда мұғалім мәртебесін көтеруге ықпал ете ала ма? Кейбір қалалардың шеткі аудандарында, ауылдық жерлердегі мамандардың 30 мыңдық жалақысын 30%-ға көтерсек, жалақы 35 мың теңгені құрайды. Бұл біз көздеген мақсатқа жеткізбейтін тәрізді. Біздіңше, бірінші айлықтың сомасын нарықтық экономиканың талаптарына сай, еліміздегі орташа жалақыдан көтеріп, нақты бекітілуі тиіс, және жалақы барлық аймаққа бірдей бастапқы сома мөлшері заңдастырылса. Осылайша, елімізде орта тап үлесінің салмағын арттыруға үлес қосқан болар едік.

Елбасымыз Жолдауларының бірінде: «Мемлекеттік қызметкерлердің жалақысы жұмыс нәтижесіне қарай төленуі керек» деген еді. Осыны біз негізге алуымыз керек. Шетелдерде нақты қатып қалған жалақы жоқ. Олардың жалақылары жұмыс істеген нәтижесіне қарай беріледі. Бұл жолдауды еліміздегі мұғалімдерге де қатысты қолдану үшін қазір ақпарат көздерінде «мұғалімдердің дәрежесін мемлекеттік қызметкерлердің мәртебесімен теңестіру қажет» деген ұсыныстар жүр. Толықтай қолдаймыз. Біздің елде ынталандыру, көтермелеу көбінесе мақтау қағаздары, түрлі медаль берумен ғана шектеледі. Ал оның орнына атқарған еңбегіне сай жалақысын көтерген әлдеқайда гуманды деп ойлаймыз. Себебі, әлемдік деңгейде шетелдердегі педагогтар өз жұмысының нәтижесін көрсету арқылы Англия мен Норвегияда – 1 500 000, Аустралияда – 1 200 000, Жапонияда мен Канадада – 1 100 000, Кореяда – 750 000 теңге көлеміндегі қаражатпен қамтылуда, ал

елімізде айлық 21 000 теңгеден жоғары бағаны құрайды. Сол себепті жалақы мәселесін тиісті сала органы өз қолына алып, заң негізінде шешсе деген ұсыныс бар.

Үшіншіден, қағазбастылық мәселесі. Министрлік қағазбастылық азаяды дегенімен, жаңартылған мазмұндағы білім беру реформасы қағазды азайта алмай отыр. Керісінше, бұрынғыдан екі еселенді десек те болады. Біз Елбасының бастауымен «Цифрлық Қазақстан» режиміне өтсек, мұғалімдердің құжаттарды қағаз жүзінде де, электронды түрде де тапсыруы ақылға қонымсыз. Бұл мұғалімнің өз басына, отбасына қарауға, келесі күнге толыққанды дайындалуға, білімін жетілдіруге қатысты уақыт тапшылығын туындатып, моральдық тұрғыда қажытып жіберуіне бірден-бір себеп. «Мұғалімнің жүйкесі тозған» деген сөздер де бекер айтылмайды.

Төртіншіден, мұғалімдерді қызметіне тән емес жұмыстарға тартпау. «Жүктемені қысқартып, қызметтен тыс тексерістерден арылту керек. Мұғалімдерге бүгінгі таңда барлық жұмыс жүктеле береді... Ол үшін ешкім де оларға ақша төлеп жатқан жоқ. Оларды бұл жүктемеден арылту керек. Олар сабаққа дайындалып, тиісті уақытында жұмыс істеуі керек. Тынымсыз тексерістер де бітпейді. Міне, заң осыларды тоқтату үшін керек» - деді Нұрсұлтан Назарбаев өз Жолдауында [2]. Елбасы өте маңызды мәселе көтеріп отыр. Қосымша жұмыстың бәрі мұғалімдер үшін кедергі. Сенбіліктерге де қатысуға міндеттелген – мұғалімдер. Бұл – Кеңес Одағынан қалған сарқыншақ әдеттердің бірі. Ол кезде мұны ақша үнемдеу үшін жасайтын. Негізінде, жұмыс беруші мұғаліммен жасалған келісімшартта көрсетілмеген жұмысқа мұғалімдерді жегуге құқығы жоқ. Себебі, «Білім туралы» Заңға қарасақ, онда мұғалімдерді қызметіне сай емес жұмыстарға тартуға болмайды деген тыйым бар. Олай болса, бұл заң неге орындалмайды? Сөйтсек, тыйым бар, бірақ сол үшін жауапкершілік жоқ екен. Осыны ескере келе, аталған заң жобасының 8-бабы, 2-тармағы енгізілді. Ал, «Зияткер-Ұстаз» қоғамдық бірлестігінің төрағасы Ө.Шыныбекұлы: «8-баптың 1-тармағында көзделген мән-жайларды бұзған жағдайда «Мұғалімді міндетіне жатпайтын жұмысқа жеккен шенеунік «Адамды құлдықта ұстаған қылмыскермен теңестіріліп, қылмыстық жауапқа тартылуы тиіс», деген пікірде [3].

Бесіншіден, ұстаздардың қартаю үрдісі. Бұл жерде әңгіме мұғалімнің жасында емес, ұстаздар қатарына жас мамандардың аз келуі болып отыр. Тәуелсіз сарапшылардың анықтағанындай, 2018-2019 оқу жылы бойынша, елімізде 338 755 мұғалім жұмыс жасайды екен. Оның

25 жасқа дейінгілер	28 591
25-34 жас аралығында	51 084
35-44 жас аралығында	94 016
45-54 жас аралығында	83 714
55-64 жас аралығында	39 906
зейнет жасындағылар	4 011
жоғары білімі барлар	303 676
кәсіптік және техникалық білімі барлар	35 079

Қарап отырсақ, жастардың үлесі үштен бірін құрайды екен. Демек аталған заңда қарастырылуы керек келесі жағдай мұғалім мамандығына түсетін жас түлектерді ынталандыру болса керек. Оларды мамандық таңдамай тұрып, шабыттандыру тетіктерін жетілдірген дұрыс. Мысалы, қосымша гранттар тағайындап, жатақханамен қамту деген сияқты жобалар кеңінен қолға алынса деген тілек бар.

Алтыншыдан, зейнет жасы. «Өзгеге сәулемді түсірем деп, өзім күйіп барам» деген сөз бар, шынында бұл ауыр, моральдық, эмоциялық тұрғыда адам өзін қатты шығындайтын жұмыс. Зейнеткерлікке мұғалім 25 жылдан кейін шықса деген ұсыныс бар. Бірақ аталған заң жобасында «үздіксіз» 30 жыл еңбек өтілін белгілеген. Сонда мұғалім зейнетке шығу үшін 30 жыл бір орында отыру керек пе? Біздіңше мұнда «үздіксіз» деген сөз артық. Қазір, егер мұғалім бес жыл бойы қызмет еткен жұмыс орнынан шығып кетіп, басқа жерге орналасамын дегенше 1-2 ай өтіп кетеді. Егер бұл заң бойынша мұғалімнің зейнет жасы «үздіксіз» 30 жыл болып қалса, онда әлгі мұғалімнің 5 жыл жұмыс өтілі зейнет жасының өтіліне саналмайды,

яғни жалпақ тілмен айтқанда күйіп кетті деген сөз. Мұнда заң шығармашылықтың ізгілік принципінің қолданылуына жете назар аудару қажет.

Жетіншіден, жұмыс аптасы туралы. Мұғалімнің ақша төленіп отырған сағаты – 18 сағат. Басқа ештеңеге төленбейді. Егер директор мұғалімнің белгіленген уақыттан артық жұмыс істеуін талап етсе, онда оны әкімшілік жауапкершілікке тартылу немесе заң бойынша қосымша төлемақы төлеу шаралары қаралуы тиіс.

Ал енді сегізінші – ЖОО-дағы оқытушылардың мәртебесіне тоқталайық. Бүгінде ЖОО-ның басқарудың ұйымдастырушылық принциптеріне байланысты мәселелер өзекті болып отыр, демек, сәйкесінше ондағы ПОҚ мәртебесі де өзгеше бағытта өрбитіні анық.

Қазақстанның 2010 жылы Болон жүйесіне қосылуы отандық университеттер үшін ортақ білім беру жобасына қатысты үлкен мүмкіндіктерге жол ашты, айта кетсек, қосдипломдық білім, академиялық курстар мен халықаралық аккредитациялардың өзара танылуы, қазақстандық университеттердің түлектеріне диплом беруде жалпыеуропалық қосымшаны ендіру, т.б.

Әлемдік білім берудің кеңістігіне ене отырып, заңды түрде отандық университеттерді халықаралық стандартқа және халықаралық рейтингтегі компаниялар мен агенттіктердің критерийлеріне сай болуға міндеттейді.

Қазіргі таңда еліміздегі ЖОО-дары әлемдік рейтингтерде бой көрсетіп, өзін жылдан жылға жоғары сатыға көтеруге барынша тырысып келеді. Алайда, бұл салада шешілмеген мәселелердің бары анық, көп жағдайларда олар ұйымдастырушылық және құқықтық сипатты иеленуде.

Білім беру жүйесінің субъектілерінің арасындағы өзара қарым-қатынастар кезінде Болон процесінің актілері бойынша білім беру жүйесін басқарудың негізгі принциптері сақталмайды. Болон процесінің негізгі актісі «автономия және университеттердің дербестігі» принципін ұстанады.

ЖОО автономиясы дегеніміз оның қызметкерді іріктеу мен орналастырудағы тәуелсіздігімен, оқу бағдарламасы мен университеттің ішкі саяси мәселелеріне қатысты дербес болуымен сипатталады. Нағыз автономиялылықтың сипатын құрылтайшы өз міндеті шегінде ЖОО-ны қаржыландырып және оның қызметі үшін қажетті шаралар жасаған кезде, ал білім берудің мазмұны, әдісі жөніндегі мәселелерді университеттің өзі шешіп отырған жағдайда көре аламыз. Мұндай жағдайда құрылтайшының өзі ұлттық экономика талаптарына сай маман иелерін дайындап шығаруға «тапсырыс» бере алады.

2007 жылғы Лиссабон декларациясы ЖОО автономиясының төрт түрін айқындайды:

- Академиялық автономия – білім берудің әдісі мен бағытын, дисциплинасын, марапат дәрежесін анықтаудағы академиялық бағдарламалар туралы шешім қабылдаудағы мүмкіндікке ие;

- Ұйымдастырушылық автономия – бұл құрылымдық бөлімшелер мен лауазымды бекітудегі, шарт жасасу және басқарушы органдарды құрудағы еркіндікке ие;

- Қаржылық автономия – бұл қаржы құралдарын алу мен иеленудегі, студенттердің білім алу үшін төлейтін төлемдеріне қатысты шешімдерді дербес қабылдау мүмкіндігіне ие;

- Кадрлық автономия – бұл өз кезегінде рекрутинг, ПОҚ-тың мансаптық өсуі мен олардың жалақысына қатысты мәселелерге жауапты болады [7].

Қарап отырғанымыздай, халықаралық құжаттардағы академиялылықтың астарында жауапкершілік жатыр. Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ, Заң факультетінің деканы К.С.Амандықованың ойынша, университеттер академиялық еркіндікке және өз стратегиясын құруға құқықтары болулары тиіс, білім беру мен ғылыми зерттеулерде басымдыққа, сондай-ақ, өз ресурстарын жұмсап, профессорлар мен студенттерді қабылдауда өзіндік критерийлерін бекітуге және бағдарламаларын бейімдеу жолдарына ие болуы керек. Ең бастысы, автономия және дербестік лауазымды тұлғаларды сайлайтын жүйесі бар университеттерде жүзеге асуы керек. Автономдық ЖОО-лар ең бірінші, мемлекеттің,

қоғамның, ауданның мүддесі бойынша жұмыс істеуі керек. Олардың қызметі ашық және қатаң есептілік сипатты ұстануы керек.

Қазақстанның мемлекеттік ЖОО-лары автономдық сипатта емес. Бар болған жағдайда да, айтарлықтай маңыздылығы жоқ. Бұл олардың құқықтарын шектейді және әлемдік деңгейде даму жолын тежейді. Ал жеке меншіктегі ЖОО-лардың барлығы автономды және барлық құқықтық қатынастар бойынша, әсіресе, академиялық, қаржылық, ұйымдастырушылық нысандар бойынша дербестікке ие. Мұндай ЖОО-дағы ПОҚ мәртебесі академиялық және педагогикалық автономияның нақты орнауына байланысты жоғары деңгейде тұр.

ҚР Конституциясының 30-бабы, 4-тармағы «Мемлекет білім берудің жалпыға міндетті стандарттарын белгілейді. Кез келген оқу орнының қызметі осы стандарттарға сай келуі керек» деп бекітті [6]. Бұл өз кезегінде ЖОО автономиясының жетілуіне, халықаралық ЖОО-лармен ортақ білім беру бағдарламаларын жүзеге асыруда қиындық тудырып отыр. Ал отандық ЖОО-дары нарықтық экономиканың дамуына байланысты стандарттық емес бағыттағы ерекше форматқа мұқтаж. Әлем әрқашан даму үстінде болғандықтан қоғамға жаңаша үлгідегі мамандарды даярлау міндетіне де жауапты ЖОО-лар.

Кез келген университеттің кемшілігі мен артықшылығы, бәсекеге қабілеттілігі олардың білім беру бағдарламаларының мазмұны мен жүзеге асырылу шарттары негізінде бағаланады. Көптеген отандық ЖОО-ларда, жоғары заң білімін беруде ең бірінші қылмыстық, қылмыстық іс жүргізу және мемлекеттік аппаратқа қатысты білімді дамыту жолдарына басымдық беріп жатады. Ал еңбек нарығы кәсіпкерлік қызметте заң сүйемелдеуші мамандарды (корпоративтік заңгер, адвокат, мемлекеттік компаниялардағы заңгерлер, коммерциялық емес құқықтағы заңгерлер, нотариат мамандары, халықаралық қатынастар бойынша заңгерлер) қажет етеді. Осы себепті білім беру жүйесіне мамандандыруды енгізу міндеттемесі тұр. Ол үшін ЖОО-ның академиялық автономиясы негізінде оқытушыларға еңбек нарығы талап етіп отырған мамандықтардың оқыту бағдарламасын әзірлеп, оны студенттерге ұсынуы қажет.

Кредиттік технология барысында методологиялық базаның маңыздылығы өте жоғары. Алайда бұл әдістемелер авторлық сипатқа ие болса да, оқытушыларға ол үшін жалақы жүрмейді, сондықтан да, олардың мұндай іспен айналысуға деген қызығушылығы да төмендейді. Бұл өз кезегінде ЖОО-ның оқытушы құрамның еңбекке деген мотивациясын арттыру жағдайларын қарастырмағаннан туып отыр. Отандық білім беру жүйесінде оқытушының еңбекке қатысты мотивациясын арттыру бағытындағы мәселелер өзекті мәселелердің бірі болып отыр. Осыған байланысты көптеген мемлекеттік құжаттарда оқытушыларды ынталандыру бойынша басты ережелер бекітілген. Бірақ, жеткілікті түрде қаржыландырылмай қалу мен нақты жарамды үлгінің болмауы себебінен мұның әлі күнге дейін актуалды түрде шешімі іздестірілу үстінде.

Байқағанымыздай, елімізде ЖОО оқытушыларының құқықтық жағдайы ақсаңдап тұр. Қазір оқытушы өзін толыққанды қамтамасыз ету үшін екі немесе үш жерде жұмыс істеуге мәжбүр. Ғылыми көрсеткіштері оң нәтиже беру үшін күніне 15-18 сағат ғылыми жұмыспен айналысуы керек. Сондықтан да, көптеген ғалымдар ақыл-ой жұмысына қарағанда жалақысы жоғары, әкімшілік қызметке бет бұрады.

ҚР «Ғылым туралы» Заңындағы білім және ғылым саласындағы қызметкерлердің әлеуметтік қамтамасыз етілуі және ынталандыру нормалары «өлі нормалар», себебі олар мүлдем жұмыс істемейді. Осы нормалардың өміршеңдігін қалыптастыру үшін барынша қажетті шаралар жасалуы тиіс.

Ең бастысы, болондық процестегі білім беру жүйесінің негізгі субъектісі болып осы оқытушылар табылатынын айта кету керек. Болондық процесті жүзеге асыруда басты орынды иеленетін оқытушылар, өйткені оның құқықтық жағдайын өзгертпей, университеттерде болатын түрлі модернизациялық өзгерістерді жүзеге асыру мүмкін емес.

Тәжірибе көрсеткендей, педагогикалық оқытушы құрамға тиісті түрде назар аудармай, университеттердің сапасын арттыру мүмкін емес. Осыдан келіп, егер ПОҚ-ға

мәртебесіне сай жағдайлар жасалмаса, болашақта ғылыми зерттеу орталығы мәртебесін алғалы жатқан университеттер, ЖОО-ның ғылыми зерттеу қызметін активизациялайтын ең үздік профессорлардан айырылып қалу мүмкіндігі жоғары.

Қоғамның негізгі бөлігі – мұғалім болғандықтан, кезінде М. Әуезов «Ел боламын десең, бесігіңді түзе» демекші, «Ел боламын десең, мұғалімнің жағдайын түзе» дей келе, ақыры білім жүйесін дамытуда шетелдік үздік тәжірибелерді басты назарға алған екенбіз, демек, оқытушы құқықтарының да саналы түрде қорғалуын қамтамасыз ету басты мідетіміздің бірі болмақ.

Мақаланы қорытындылай келе, «Педагог мәртебесі туралы» Заңға төмендегідей ұсыныстар білдіреміз:

1) Заңның 3-ші бабы, яғни «Педагог мәртебесінің мазмұнын» декларативті түрде қалдырмай, барынша мазмұнын ашып көрсету; еліміздегі барлық білім беру мекемелерінде қызмет ететін тәрбиешілер, мұғалімдер, ПОҚ дәрежелерін айқындау;

2) Мұғалімдер дәрежесін мемлекеттік қызметкерлермен теңестіру; Мұғалімдер жалақысын елдегі орташа жалақыдан жоғары жалақыны белгілеп, Елбасымыздың Жолдауының, яғни «Мемлекеттік қызметкерлердің жалақысы жұмыс нәтижесіне қарай төленуі керек» деген міндеттемесін жүзеге асыру;

3) Мұғалімдерді қызметіне тән емес жұмыстарға тартпау, тыйым орындалмаса, тиісті жауапкершілік шараларын қарастыру; «Цифрлық Қазақстан» жобасын негізге алып мұғалімдерге жүктелген шектен тыс қағазбастылық мәселесін жою; барлық мектептер мен балабақшаларды, тиісінше ЖОО-дарын материалдық-техникалық қамтамасыз ету,

4) мұғалім мамандығына түсетін жас түлектерді ынталандыру, студенттердің тәжірибеден өтуіне немқұрайды қарамау, мұғалім мамандығын таңдаған талапкерге оқуға түсердің алдында психология мен педагогикадан тест тапсыру міндетін енгізу, мектеп директорлары мен ЖОО декандарының ара қатынасын нығайту;

5) мектеп директорын сайлауда мұғалімдер пікірімен санасу, ұжым мүшелерінің беделін арттыру;

6) мұғалімнің зейнет жасын еңбек өтілімен қарастырып, қысқарту. Заң жобасындағы зейнетке шығу талабындағы «үздіксіз» сөзін алып тастау, 25 жыл жұмыс тәжірибесі бар педагог қызметкерлеріне, уақытынан бұрын зейнетке шығу мүмкіндігін қарастыру;

7) жұмыс аптасы бойынша төленетін 18 сағаттан артық жұмысқа тартпау немесе ол үшін қосымша төлемақы жүйесін әзірлеу;

8) ЖОО-дағы ПОҚ мәртебесіне қатысты заңда арнайы жеке тараудың болуын қарастыру;

9) ҚР Конституциясының 30-бабына өзгерістер мен толықтырулар енгізу, «Білім туралы» Қазақстан Республикасының 2007 жылғы 27 шілдедегі №407-IV Заңы, «Мемлекеттік мүлік туралы» Қазақстан Республикасының 2011 жылғы 1 наурыздағы №413-IV Заңы және тиісінше университеттердің жарғыларын қайта қарау;

10) Ұлт жоспары – бес институционалдық реформаны жүзеге асыру жөніндегі 100 нақты қадамында «Назарбаев Университеті тәжірибесін ескере отырып, ЖОО-дың академиялық және басқарушылық дербестігін кезең-кезеңімен кеңейту. Коммерциялық емес ұйымдардағы жекеменшік ЖОО-ларын халықаралық тәжірибеге сәйкес трансформациялау» арқылы ПОҚ мәртебесін арттыру.

«Сананы тұрмыс билейді» деп кезінде К. Маркс тегін айтпаған болар. Егер мұғалімдердің әлеуметтік жағдайы жақсарып, тұрмысы түзелсе, оларға еркіндік берілсе, ұстаздар өздерінің атына дақ түсірмей, еліміздің ертеңі – болашақ ұрпаққа сапалы білім, саналы тәрбие беру жолында аянбай еңбек ететіндеріне кәміл сенеміз.

Халық «Педагог мәртебесі» туралы Заңның қабылдануы жайлы хабарды үлкен қуанышпен қарсы алды, енді осы ойы жүзеге асып, тауы шағылмаса екен дейміз. Егер бұл жоба құжат күйінде қалса, елдің Үкіметке деген сенімсіздік сезімі өрши түсіп, қуанған көңілі су сепкендей күйге түсері анық.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. «Ұстаз мәртебесі – Ұлт мұраты» «EGEMEN QAZAQSTAN» 28 қаңтар, 2019 ж.
2. «Ұстаздың мәртебесі енді артады», «AIQYN» 6 қазан, 2018 ж.
<https://aikyn.kz/2018/10/06/69543.html>
3. «Педагог мәртебесі» туралы заңды әзірлеуге мұғалімдер де қатысуы тиіс»
http://old.baq.kz/kk/news/bilim_gilim/pedagog_martebesi_turali_zandi_azirleuge_mugali_mder_de_katisui_tis_pedagog20181006_121200
4. Ұлт жоспары – бес институционалдық реформаны жүзеге асыру жөніндегі 100 нақты қадам. <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/K1500000100>
5. «Академиялық еркіндік және университеттік автономия туралы» Лима декларациясы, 1988 ж.
6. Қазақстан Республикасының Конституциясы, 1995 жылы 30 тамыз.
7. Абдрашева Д. Автономия в ведущих зарубежных университетах и возможности для качественных вузов. // <http://iac.kz/ru/node/4776>

ЭЛЕМЕНТЫ ФУНКЦИОНАЛЬНОГО АНАЛИЗА ДЕЯТЕЛЬНОСТИ АКИМОВ СЕЛЬСКИХ ТЕРРИТОРИЙ

Орманова Ш.Ш.

sholpan_m.1975@mail.ru

Алибеков А.А.

Alibekov.aibek.94@bk

Евразийский национальный университет им. Л.Н.Гумилева

Функциональный анализ методологически проявляется как исследование деятельности органа с определенного ракурса. Обзоры проводятся на основе анализа деятельности органа на основе структурированных шаблонов, серии открытых семинаров, целенаправленных интервью и работы с нормативными и другими материалами, определяющими деятельность органа.

Создание единого синтаксического стандарта означает, что формулировки функций должны звучать единообразно, иметь единую «формулу записи». Для того чтобы деятельность организации звучала в функциональной формулировке, требуется соблюдение ряда правил:

1. Действие, которое описывается исполнением функции, должно использовать глагол или отглагольное существительное с минимальной совокупной стоимости. К глаголам с минимально агрегированным значением, например, относятся глаголы с однозначным смыслом: «регистрирует», «вносит», «принимает», «выдает», к глаголам с максимально агрегированным значением относятся глаголы с более «размытым» смыслом: «совершенствует», «координирует», «взаимодействует», «содействует».

2. Функция может быть описана только одним действием, использование глаголов (или глагольных существительных) в качестве однородных членов в формулировке функции перечисления не допускается. В этом случае рассматриваются либо две, либо несколько функций, либо в цепочке процессов указывается экстремум (или обобщающее действие), которое фактически является последовательностью операций для выполнения одной функции.

3. Рассматриваемое действие осуществляется исключительно местным исполнительным органом (ОМИВ), без привлечения или последующего участия других органов или организаций, за исключением возможности единоразового исполнения этого действия другим органом (в данном случае соисполнение, а соисполнитель прямо указывается в функции ОМИВ). В качестве примера следует привести положения о функции акима - обеспечение функционирования школ, ее можно рассматривать не как функцию, а как указание на направление деятельности, в том числе: техническое обеспечение: